

בחינת בגרות אלטרנטיבית בהיסטוריה

- טופס מבחן לדוגמה -

דר' גדי ראונר

gadirauner@gmail.com

הרציונל

- בחינת הבגרות הנהוגה היום במדינת ישראל במקצוע היסטוריה מנותקת ממרבית המטרות ללימוד היסטוריה עליהן הצהירה מערכת החינוך.
- בחינה הבגרות הנהוגה כיום בודקת, במרבית המקרים, את הידע האנציקלופדי של התלמידים, ידע אשר הצטבר בזיכרונם. בהכללה ניתן לומר שמכיוון שידע זה מוחזק בזיכרון ולא מקושר באופן משמעותי לבסיסי ידע אחרים של התלמידים, בתום המבחן מתרחשת "תופעת המחיקה". נגמר המבחן, נמחקו הידיעות.
- הבחינה מתעלמת ממימדים אחרים של הוראת ההיסטוריה, כגון: הפגנת מיומנויות ללימוד היסטוריה, ביצועים של חשיבה היסטורית והבאת דעה שיפוטית של התלמיד.
- שינוי בבחינת הבגרות אמור להביא לשינוי בהוראת המקצוע ובלמידה ולא רק להחזיר למזוה קליו את כבודה האבוד, אלא גם (ובעיקר) לטפח ולקדם בני-אדם בעלי יכולות חשיבה ברמה גבוהה, בעלי כושר שיפוט עצמאי ומחויבים לחברתם, כפי שמתבקש על-ידי חוק החינוך הממלכתי (למשל, בסעיף 5. "לחזק את כוח השיפוט והביקורת, לטפח סקרנות אינטלקטואלית, מחשבה עצמאית ויוזמה ולפתח מודעות וערנות לתמורות וחידושים)
- עלינו לחזור ולשאול את עצמנו מהי הסיבה שבגללה מקצוע היסטוריה הוא חלק מתכנית הלימודים הכללית, מה חשיבותו ומה יעדיו.

העקרונות

1. המבחן מתבסס על מסמך "מטרותיה של הוראת ההיסטוריה בבית הספר" (משרד החינוך, 1995) אשר מפרט את המטרות ללימוד המקצוע היסטוריה בבית הספר¹.

2. מבחינה צורנית המבחן מורכב משישה (6) פרקים שכוונתם לבחון את המטרות המרכזיות שנקעו בלימוד המקצוע. הפרקים הם:

- הכרת אירועים היסטוריים חשובים
- יישום מיומנויות הדרושות ללימוד היסטוריה
- שימוש במושגים היסטוריים
- ביצועי הבנה על-פי חשיבה היסטורית
- הצגת שיפוט אירועים על-פי ערכים מוסריים
- ביטוי זיקה למדינה ולעם היהודי

3. לצרכי הרכבת המבחן האלטרנטיבי נלקחו בחשבון מספר השאלות ואפשרויות הבחירה שבמבחני הבגרות הרגילים. כך שעל תלמידים לבצע 16 מטלות מתוך מבחר של 27, ומטלת בונוס נוספת.

4. לקט הנושאים והסוגיות ההיסטוריים המופיעים במבחן האלטרנטיבי ניסו להיצמד לחומרים שהוצגו במבחן בגרות אחד, אשר נבחר באופן אקראי (שאלון 220,022105 – קיץ 2006). בשונה מהטופס הזה, מה שמנחה את הבניית המבחן אינם הנושאים ההיסטוריים, אלא, כאמור, המטרות. מכיוון שהמבחן אינו בוחן אך ורק את ידע-הזיכרון של התלמידים, נוספו אליו תכנים נוספים.

5. למעט הפרק הראשון של המבחן (הכרת אירועים היסטוריים מרכזיים) שבו התלמידים מתבקשים לענות על השאלות על סמך ידע (הזיכרון) שלהם, בשאר השאלות והמטלות המוצגות במבחן יכולים התלמידים להיעזר בכל חומר פתוח (ספרי לימוד, מחברת הכיתה, מחשב נייד, אטלס, סרטים, וכו').

¹ לצרכי כתיבת המבחן הנחנו מראש כי מטרות אלה ראויות וכי ניתן לבחון את התלמידים לפיהן. יתכן כי יש מקום להרהר ולחשוב מחדש על המטרות עצמן. אולם לא כאן המקום לכך.

6. אחת המטרות התמידיות של מערכת החינוך, החל מכיתה א' ועד כיתה י"ב, הינה טיפוח האוריינות הלשונית של התלמידים. על כן, קיימים מרכיבים לשוניים מסוימים בתוך הבחינה הזאת (כגון, ניסוח טענות; עריכת השוואה וכו') אשר דורשים מהתלמיד ליישם ידע בחינוך הלשוני. כיוון זה יוצר חיבורים בין מקצועות לימוד וראיה מורכבת יותר ביחס ליעדים של מערכת החינוך.

6. השאלות והמטלות אשר נוסחו בכל פרק ופרק מהוות דוגמאות בלבד. הננו מאמינים כי ניתן לנסח שאלות ומטלות רבות על נושאים שונים ומגוונים. בדומה למבחן הקיים, ניתנת הזדמנות לתלמיד לבחור בין אפשרויות שונות.

7. שינוי אופן ההערכה ומטלות מורכבות יותר הוא פתח להכנסת נושאים וסוגיות היסטוריים אקטואליים ומורכבים. שאלות ברמה נמוכה דורשות עיסוק בידיעות ברמה נמוכה.

8. הערכת המבחן – יש ליצור מחוון הערכה לכל מטלה בשלוש רמות.

9. קימת אפשרות לשלב במבחן הזה צפייה בקטעי סרטים, באתרי אינטרנט או בשילובים טכנולוגיים אחרים. כעת הננו מסתפקים בניסוח מבחן מן הסוג "ניר-עפרון".

10. בהצלחה !!

מדינת ישראל	סוג הבחינה:
משרד החינוך	מועד הבחינה:
	מספר השאלון:

היסטוריה
(לימודי חובה)

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שלוש-ארבע שעות, עם הפסקה
ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה. בשאלון זה שישה פרקים.

פרק ראשון –	15 נקודות
פרק שני –	15 "
פרק שלישי –	20 "
פרק רביעי –	15 "
פרק חמישי -	15 "
פרק שישי –	20 "

סה"כ – 100 נקודות

- ג. חומר עזר מותר בשימוש: בכל הפרקים מלבד הפרק הראשון.

ד. הוראות מיוחדות: קראו את השאלות בעיון וענו אך ורק על מה שנשאלתם.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד

בהצלחה !

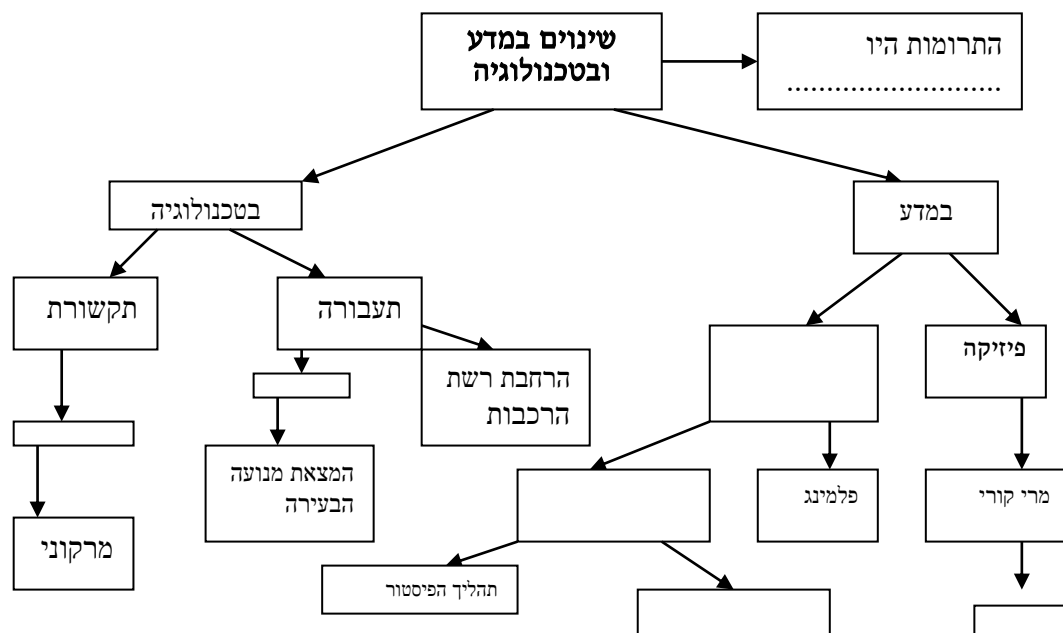
פרק ראשון: הכרת אירועים היסטוריים חשובים

בפרק זה של המבחן עליכם להפגין את הידע שנבנה אצלכם בנוגע לאירועים חשובים ומרכזים המופיעים בתכנית הלימודים. אסור לכם להסתכל בספרים או בחומרים אחרים, או להיעזר בהם.

בחרו שלוש (3) מטלות מתוך החמש (5) המוצגות (כל מטלה – 5 נקודות).

1. הנושא: השינויים שחלו באירופה במדע וטכנולוגיה בין השנים 1870 – 1920.

המטלה: השלימו את המושגים החסרים במיפוי והוסיפו מילות קישור על סמך הידע שלכם.

2. הנושא: האמנציפציה היהודית.

המטלה: מהו שמה של האישיות בעלת הקווים הביוגרפים הבאים? לפניכם שלוש (3) אפשרויות. סמנו את התשובה הנכונה ונמקו מדוע בחרתם בה.

הוא נולד בעיר דסאו בגרמניה בשנת 1729 וקיבל חינוך יהודי מסורתי, תחילה בדסאו ואחר-כך בעיר ברלין, שבה גם רכש ידע בשפות, בפילוסופיה ובמדעים.

הוא היה גם יהודי מאמין ושומר מצוות שעסק בענייני יהדות, וגם הוגה דעות שנתן ביטוי לרעיונות ההשכלה האירופית. הוא גילה עניין ומעורבות בגורלם של היהודים, ניהל התכתבות עם רבנים חשובים בני דורו - ועם זאת קיים קשרים חברתיים וקשרי מכתבים גם עם משכילים נוצרים.

הוא הִקָּבָה לכתוב ולפרסם - בעיקר בגרמנית. מפעלו המרכזי היה "נתיבות השלום" - ההוצאה לאור של חמשת חומשי התורה בצירוף תרגום לגרמנית רהוטה וביאור בעברית. הוא היה כל ימיו יהודי נאמן, קיים מצוות ונאבק על מקומו בתרבות ובחברה המשכילה של אירופה. למרות נאמנותו לדת היהודית והתנגדותו להמרת הדת, עזבו רוב צאצאיו את היהדות. מתוך ששת ילדיו - ארבעה התנצרו, ומתוך תשעת נכדיו - רק נכד אחד נשאר יהודי.

(מתוך אתר מט"ח)

האפשרויות הן:

א. גבריאל רייסר ב. משה מנדלסון ג. דויד פרידלנדר

הנימוקים לבחירה הם:.....

.....

3. הנושא: תחיית השפה העברית

נסו לראות את עצמכם כאחד מאותם היהודים אשר עלה לארץ בשנת 1914, לפני פרוץ מלחמת העולם הראשונה. לפני שנים אחדות היית שותף להקמתה של תל-אביב, העיר העברית הראשונה וכעת את/ אתה כותב/ת שירים ומתפרנס/ת כשומר/ת-לילה. יש לך ידיד בפרס אשר עוסק

בלשונו עתיקות. הוא מלא התפעלות בנוגע למפעל התחייה של השפה העברית בארץ, מפעל הקשור לשמו של אליעזר בן יהודה.

המטלה: כתבו מכתב לידיד, מכתב שבו אתם מתארים לפחות שלוש (3) פעולות שננקטו כדי להחיות ולבסס את השפה העברית מאז 1880. אורכו של המכתב, כחצי עמוד.

.....
.....

4. הנושא: הוגי התנועה הציונית

המטלה: הינך עיתונאי/ת אשר זכה/ זכתה להיפגש עם הדמויות הבולטות של המחשבה הציונית בסוף המאה ה-19: הרצל, בורוכוב, אחד העם, סירקין, פינסקר, הרב מוהליבר והרב ריינס. לאחר סבב ראשון של התייחסויות שבו כל אחד מהם הציג את המיוחד בהשקפתו, ביקשת מהם להתייחס למכנה המשותף ולהסכמות שביניהם. האם תוכל/י לכתוב שלוש (3) הסכמות שקיבלת מהם?

1.....
2.....
3.....

5. הנושא: מלחמת העולם הראשונה

המטלה: סמנו בעיגול את המשפטים הנכונים:

א. מלחמת העולם הראשונה פרצה בעקבות רצח המלך האוסטרי, פרנץ פרדיננד ואשתו.

ב. הרוצח היה ממוצא סרבי.

ג. המלחמה נמשכה עד 1919.

ד. מבין מדינות המרכז היו: בריטניה, צרפת, רוסיה ובלגיה.

ה. תכנית שליפן, כשמה, הייתה תכנית מאולתרת של הגרמנים כדי להכות בצרפתים.

.....

מטלת בונוס

הסיפור הבא נמצא באחת מקופסאות הזיכרונות של משפחת כהן בירושלים. מתברר כי נפלו לתוכו שמונה-עשרה (18) טעויות. אתרו אותן, סמנו בעיגול וכתבו למטה את הפרט הנכון.

נולדתי ב- 1900 בכפר קטן ברוסיה. בהיותי בן שנה עלו הורי הציוניים לארץ. זו הייתה שנה היסטורית, שכן באותה שנה הוקם ארגון "השומר" בראשותו של יוסף טרומפלדור. ארגון זה חרט על דגלו את הסיסמה "נצח ישראל לא ישקר".

כאשר ירדנו מהאוניה בנמל אשקלון, תפסנו את הרכבת הראשונה צפונה וירדנו בתחנת "נתניה". בהיותי בן 10 קרה לי מאורע יוצא דופן. הגיעה שמועה לנתניה שהרצל עומד לבקר בארץ. התרגשתי וכתבתי לו מכתב והרצל אפילו ענה לי. השמחה במושבה הייתה גדולה מאד.

לכבוד בואו של הרצל כתב המשורר י' ירדני את השיר "התקווה" שהפך לימים להמנון הלאומי. ביום הבר-מצווה שלי קיבלתי מתנה נפלאה: את "הצהרת בלפור". לאחר שלוש שנים קרה מקרה עצוב בתל-חי. ז'בוטינסקי נפצע קשה וכאשר טרומפלדור עזר לו ירו בו. הוא הספיק לומר "ארץ-ישראל, לנו ליהודים בלבד".

השיר שכולם שרו באותם הימים היה "ירושלים של זהב". כל היום השמיעו אותו ב"קול ישראל" מפני הזמרת שושנה דמארי.

במאורעות 1936 התגייסתי ל"הגנה" ושם הכרתי את מנחם בגין. נשמט מזיכרוני האם השואה הייתה אחרי קום המדינה או לפני? והאם המדינה קמה בעקבות השואה?

בכל אופן, חלומי התגשם בכ"ט בנובמבר, כאשר חגגתי עם כל בית-ישראל את הכרזת העצמאות. זהו סיפור חיי. כיום אני בן 81 ואני עוד זוכר מצוין את כל הפרטים והתאריכים.

(מתוך: ראונר, ג'. סרגל הזמן הציוני, מדריך למורה, יב"צ, 1996)

פרק שני - יישום מיומנויות הדרושות ללימוד היסטוריה

בפרק הזה הינכם מתבקשים להפגין מיומנויות אחדות אשר למדתם במהלך לימודי ההיסטוריה בבית הספר.

מותר לכם להשתמש בכל חומר לימודי אשר תרצו. עליכם לבצע שלוש (3) מטלות מתוך השש (6) המוצגות (כל מטלה – 5 נקודות).

1. הנושא: המדיניות הבריטית בארץ-ישראל - פלסטינה

המטלה: הנך היסטוריון/נית צעיר/ה שמצא/ה במרתפי הארכיון הציוני את המסמך המצורף. קרא/י את המסמך בעיון ונסח/י ארבע (4) שאלות אשר התשובות עליהן יאפשרו לך להבין את המסמך והקשרו ההיסטורי. צרף/י את התשובות לשאלות שניסחת.

משרד החוץ, 2 בנובמבר 1917

לורד רוטשילד היקר,

לעונג לי להעביר לידיך להלן, בשמה של ממשלת הוד מלכותו, את הצהרת ההזדהות עם השאיפות

היהודיות הציוניות כפי שהוגשה לקבינט ואושרה על ידו:

”ממשלת הוד מלכותו רואה בעין יפה הקמת בית לאומי לעם היהודי בפלשתינה ותעשה את מיטב

מאמציה להקל על השגת מטרה זו, תוך הבנה ברורה שלא ייעשה דבר שעשוי יהיה לפגוע

בזכויותיהם האזרחיות והדתיות של הקהילות הלא-יהודיות הקיימות בפלשתינה, או בזכויות

ובמעמד המדיני מהם נהנים היהודים בכל מדינה אחרת.”

אודה לך אם תביא את ההצהרה לידיעת ההסתדרות הציונית.

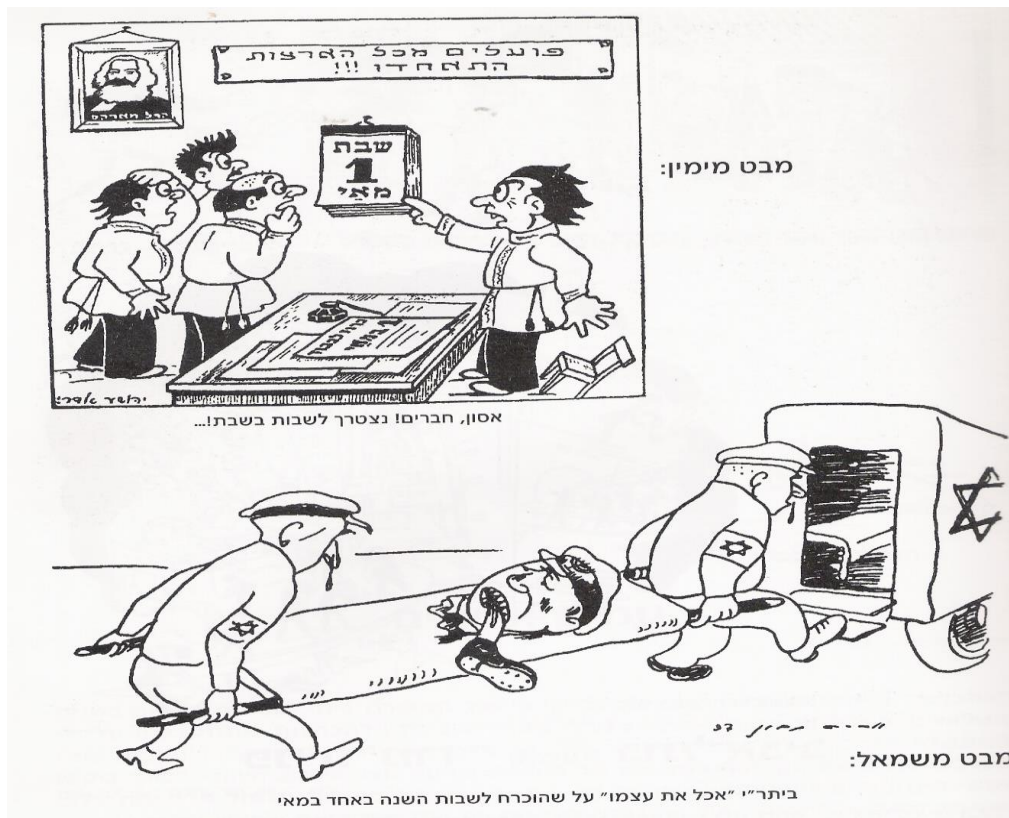
בכבוד רב,

ארתור ג'יימס בלפור

.....	1
.....	2
.....	3
.....	4

2. הנושא: "מחנה הפועלים" ו"המחנה האזרחי"

המטלה: לפניכם שתי (2) קריקטורות המציגות את יחסיהם של "מחנה הפועלים" ו"המחנה האזרחי" אל ה-1 במאי, חג הפועלים. (א) הסבירו במילים שלכם מהו המסר של כל אחת מהקריקטורות? (ב) כיצד מסרים אלה מתקשרים להשקפות העולם של המחנות?

3. הנושא: "חומה ומגדל"

המטלה: בכותרת הראשית של עיתון הבוקר היה כתוב "...כמו בימי חומה ומגדל". הכותרת משכה את תשומת ליבכם, אך לא היה לכם זמן לעצור ולקרוא. כשהגעתם הביתה החלטתם לחפש מידע על הנושא. כתבו שלוש (3) דרכים ושלושה (3) מקומות בהם תוכלו למצוא מידע רלוונטי ואמין על הנושא.

- 1.....4.....
- 2.....5.....
- 3.....6.....

4. הנושא: המדיניות הבריטית בארץ-ישראל - פלסטינה

המטלה: לפניכם שתי מפות:

- מפת תכנית החלוקה אשר הוצעה על-ידי ועדת פיל בשנת 1937
- מפת תכנית החלוקה כפי שהוצעה על-ידי עצרת האו"ם בשנת 1947

השוו בין שתי המפות באמצעות מילוי הטבלה המצורפת למטה.

השוואה בין שתי תוכניות חלוקה

הצעת החלוקה - 1947	הצעת החלוקה - 1937	
		למי נועדו השטחים הרשומים למטה? (ליהודים, לפלסטינים או לבריטים)
		• אזור הגליל
		• רצועת תל-אביב - ירושלים
		• הנגב
		האזורים החופפים בשתי ההצעות הם:
		מעמדה של ירושלים
		השטח המיועד למדינה היהודית הוא:
		השטח המיועד למדינה הערבית הוא:

5. הנושא: המחנות בשנות ה-20

המטלה: לפניכם שני (2) מקורות בהם מופיעים דבריהם של שני (2) אישים מרכזיים ביישוב

היהודי בשנות ה-20.

הכינו טבלה ובה חמש (5) קטגוריות/ מימדים רלוונטיים להשוואה בין דברי שני הדוברים. השלימו את הטבלה עם התכנים המתאימים על סמך הקטעים.

קטע א' - דוד בן גוריון - "הייעוד הלאומי של מעמד הפועלים", 1925

"הפועל העברי לא בא הנה כפליט המחפש לו מקלט באשר ימצא והחוזר אחרי אמצעי קיום מכל הבא ליד. כשליח העם עלה לארץ, וכחלוצ המפעל הגדול של המהפכה העברית כבש את עמדותיו בעבודה. בכל מעשה ובכל מפעל, קטן או גדול ... - ריחף בפניו היעוד ההיסטורי של המעמד אשר עליו הוא נמנה ואשר להקמתו בארץ פילס לו נתיב."

"בניגוד לשליחי מעמדות אחרים בארץ ובציונות, לא הועמד הפועל לפני הסתירה שבין צרכיו ומאוייו המעמדיים ובין ענייניו ושאיפותיו הלאומיים. הפועל ... ממלא בבת אחת שתי שליחויות שהן אחת: שליחות המעמד ושליחות העם כולו ... כל המאמץ המעמדי של הפועל בפעולתו המשקית והמקצועית, המדינית והתרבותית, במידה שהיא מכוונת לתכלית המרכזית וההיסטורית, יוצר וכובש עמדות לאומיות בארץ ומפלס דרך רחבה לעלייה עממית".

קטע ב' - זאב ז'בוטינסקי - "היצרן והסוחר", 1931

"עתה הגיעה בציונות תורו של המעמד אשר זלזלנו בו, והוא מעמד חשוב וחזק בישראל: הסוחר העברי. יש סוחרים גדולים ויש זעירים. אבל כולם יחד הם מחנה כביר ורב השפעה על חיי השוק העולמי, ... עד עתה זלזלנו בסוחר, ולא הכרנו כמעט בערכו בתור אחד מבוני הארץ. טעות גסה טעינו, והנה בא הזמן לתקן את הטעות ... קצת יותר מדי נסחפנו אחרי יצירת עם שכולו איכרים

ופועלים ואין אף סוחר אחד בקרבו. למדנו בעל פה סיסמאות זולות כגון זה שהסוחר איננו אלא
 "מתווך מיותר", כעין מחיצה בין היצרן והצרכן, מחיצה שאין בה צורך חברתי וכלכלי."

זאב ז'בוטינסקי, 1931	דויד בן גוריון, 1925	
		1
		2
		3
		4
		5

6. הנושא: **צורות ההתיישבות בשנות ה-20** : מושב שיתופי/ קבוצה/ קיבוץ / מושב העובדים/

שכונה עירונית/ מושבה/ בית ספר חקלאי.

המטלה: התבוננו היטב בתמונות. תנו כותרת בת שורה לכל אחת מהתמונות וכתבו לאיזו צורת

התיישבות משנות ה-20 היא שייכת.

התמונה	כותרת התמונה
	
	
	
	
	
	

		
--	---	--

פרק שלישי: שימוש במושגים היסטוריים

בפרק הזה הינכם מתבקשים להפגין את יכולתכם להשתמש במושגים היסטוריים אשר למדתם במהלך לימודי היסטוריה בבית הספר, לזהות ולהסביר אותם.

מותר לכם להשתמש בכל חומר לימודי אשר תרצו. ענו על שתי (2) מטלות מתוך השלוש (3) המוצעות לכם (כל מטלה – 10 נקודות).

1. הנושא: היישוב בשנות ה-30

המטלה: הסבירו את הקטע הבא על-ידי כתיבה של חמש (5) שורות במילים שלכם. התייחסו במיוחד למושגים ההיסטוריים המסומנים בקו תחתון.

עלייה ב' הייתה ניסיון לעלות לארץ שלא במסגרת מתן סרטיפיקטים מטעם הממשל המנדטורי.
היא החלה בשנת 1932 כאשר באי כנס "המכבייה" נשארו בארץ ולא חזרו לארצות מוצאם.
ההעפלה התנהלה דרך היבשה ובעיקר דרך הים.

.....

.....

.....

.....

.....

2. הנושא: היישוב בשנות ה-30

במסגרת ביקור מודרך במוזיאון שמעתי את המדריך אומר את הדברים הבאים:

חלק מהיהודים שהגיעו לישראל, החל משנת 1933, היו נערים שהשתייכו לארגון שנוהל על-ידי אנריאטה סאלד. כאלה היו כ- 5000. הם נכנסו לארץ בדרך לא חוקית וללא התרים מתאימים.

המטלה: כיצד ניתן לשדרג את דבריו של המדריך, תוך הסתייעות במושגים היסטוריים שבמחסן המושגים המצורף?

מחסן המושגים:

עולים / עליה חמישית / עליית הנוער / עליה בלתי-לגלית / סרטיפיקטים / העפלה

.....

.....

.....

3. הנושא: המרד הערבי

לפניכם שתי (2) התייחסויות שונות ביחס לקונטקסט האירועים שהתרחשו בארץ בשנים 1936-1939.

המטלה: זהו את הצדדים העומדים מאחורי התיאורים האלה. מהם הלאומים אליהם משתייכים הכותבים? ציינו את האינטרסים העומדים מאחורי כל אחד מן הצדדים.

קטע א' – הרקע להתפרצות המהפכה הפלסטינית הגדולה - 1936-1939

בשני העשורים שחלפו התרחשו בפלסטין אירועים בגלל חששם של הפלסטינים מאבדן שאיפותיהם הפוליטיות למולדת עצמאית, ההגירה הציונית, רכישת הקרקעות ואפליה בתעסוקה. מטרת בריטניה הייתה להגשים את הצהרת בלפור וליישם את כתב המנדט. נפשם של הפלסטינים קצה ממדיניות זו וכל זיק או ניצוץ הספיק לעורר את הכעס העצור בהם.

קטע ב' – הרקע לפרוץ המרד העברי

אם בשנות ה-20 שקטה התנועה הלאומית הפלשתינאית, הרי שבשנות ה-30 היא פעלה בגלוי והקצינה את עמדותיה במידה רבה. מבין הגורמים היו: מודעות לכוחם של הערבים ולחולשת היישוב, עליית מעמדו של הנוער המשכיל הערבי והזדהותו עם העמדתו של המנהיג חג' אמין אל-חוסייני, השפעות התעמולה הפשיסטית מאירופה, העקשנות של היישוב המאבק למען העבודה העברית ועוד.

.....

.....

.....

.....

פרק רביעי: ביצועי הבנה על-פי חשיבה היסטורית

בפרק זה של המבחן יהיה עליכם לחשוב בצורה היסטורית (חשיבה אנליטית, חשיבה אמפתית, ראית האירועים בהקשר וכחלק מתהליך, חשיבה סיבתית, חשיבה מסתעפת) באמצעות כמה ביצועי הבנה.

מותר לכם להשתמש בכל חומר לימודי אשר תרצו. ענו על שלוש (3) מטלות מתוך החמש (5) המוצעות לכם (כל מטלה – 5 נקודות).

1. הנושא: התארגנויות ביטחוניות בקרב היישוב היהודי: ארגון השומר וניל"י

המטלה: הכינו טבלה השוואתית בעלת ארבעה (4) מימדים וציינו הדומה והשונה בין שני הארגונים.

2. הנושא: בימי העלייה השלישית

המטלה: מצאו וסמנו בקטע הבא ביטויים לשוניים שקשורים לחשיבה היסטורית: ראייה / מסקנה / עובדה / הנחה / דעה / הכללה / עיקר / טפל

על סמך מספר מקורות ספרותיים והיסטוריים כגון עדותו של הסופר מארק טווין ומפה וצוירה על-ידי הכוחות הצרפתיים של נפוליאון בשנת 1799, מתברר כי היקף הביצות בעמק יזרעאל לא היה כפי שסופר במיתוס שנוצר סביבן. מתוך רצון למשוך אליה צעירים יהודים שיעלו לארץ ומתוך התעלמות מהאוכלוסייה המקומית הציגה התנועה הציונית את ארץ-ישראל כארץ ריקה, וכארץ פנויה המחכה לבניה שיפריחו אותה. היקפן של הביצות היה קטן למדי, אך עוצמתן הדימוית הייתה חזקה ביותר.

3. הנושא: השלכות תכנית ועדת פיל

המטלה: כיצד רעיון חלוקת הארץ אשר הוצג בתכנית ועדת פיל בשנת 1937 השפיע על פתרונות/תכניות/מפות מאוחרים יותר? הביאו שתי (2) דוגמאות של תכניות מאוחרות יותר אשר התבססו על העיקרון של חלוקת שטחה של ארץ-ישראל המערבית בין היהודים לפלסטינים.

.....1

.....2

4. הנושא: הספר הלבן משנת 1939

המטלה: עליכם לכתוב איגרת דמיונית אשר שלח חיים ויצמן, נשיא ההסתדרות הציונית העולמית, למקורביו ביהדות אנגליה, כאשר הגיע לידיו הספר הלבן שפורסם בשנת 1939 ואשר עיקריו מצורפים למטה.

עיקרי "הספר הלבן" היו:

- ארץ ישראל לא יכולה להיות שייכת לערבים או ליהודים.
- בשטחי ארץ ישראל המנדטורית תוקם תוך עשר שנים מפרסום הספר מדינה דו-לאומית שתהיה שייכת לתושבי הארץ הערבים והיהודים כאחד.
- מכסת העלייה היהודית בחמש השנים הקרובות תעמוד על סך 65,000 נפש (וגם זאת מתוך התחשבות במצב היהודים באירופה). בגל ראשון יוכלו לעלות 15 אלף יהודים (כדי לעזור מיידית ליהודים מאירופה), ובמשך 5 שנים יורשו לעלות עשרת אלפים יהודים כל שנה, סך הכול 65 אלף. מעבר למכסה זו העלייה תותנה בהסכמת הערבים.
- תוגבל רכישת קרקעות על ידי יהודים.

5. הנושא: 1882 – שנת המפנה

הינך צעיר/ה יהודי/ת אשר נולד/ה באודסה בשנת 1864 וכעת הוא/היא בן/בת 18. ביומנך האישי אתה/את מתאר/ת ומסביר/ה על חיידך, על מחשבותיך ורגשותיך.

המטלה: שחזרו חצי עמוד של היומן ששבו אתם משרטטים את האפשרויות העומדות לפני אותו/ה צעיר/ה, למשל, להגר לאמריקה או להצטרף לתנועה הציונית וכו'.

.....

.....

.....

.....

פרק חמש: הצגת שיפוט אירועים על-פי ערכים מוסריים

בפרק זה של המבחן הינכם מתבקשים להציג עמדתכם השיפוטית לגבי אירועים היסטוריים מסוימים. בבואכם לעשות כן, יהיה עליכם לקחת בחשבון קיומם של ערכים מוסריים אוניברסאליים אשר ישמשו לכם כקני-מידה להערכה (כגון, עזרה הדדית, סובלנות, פלורליזם ועוד)

מותר לכם להשתמש בכל חומר לימודי אשר תרצו. בחרו שלוש (3) מטלות מתוך ארבע (4) המוצגות (כל מטלה – 5 נקודות)

1. הנושא: המדיניות הבריטית בארץ-ישראל – פלסטינה

בנוסח כתב המנדט (סעיף 2) נאמר כי "בעל המנדט יהיה אחראי על זה שהארץ תושם בתנאים מדיניים, מינהליים וכלכליים כאלה שיבטיחו את הקמת הבית הלאומי היהודי...".

הינכם מתבקשים להעריך את מדיניותה של בריטניה באזור ביחס למחויבותה שלה לתנועה הציונית בהצהרת בלפור ובכתב המנדט.

המטלה: הצביעו על שלושה (3) קני-מידה שעל-פיהם תעריכו את המדיניות הזאת?

- 1.....
- 2.....
- 3.....

2. הנושא: הציונות כקולוניאליזם

בקרב ההיסטוריונים יש המחשיבים את הציונות כסוג של קולוניאליזם אירופאי שחדר והתמודד באוכלוסייה הילידית במזרח התיכון, הערבים הפלסטינים. לעומתם יש הרואים את הציונות כתנועה לשחרור העם היהודי, כתנועה שרוצה לשים קץ לרדיפות האנטישמיות, להבטיח את הקיום היהודי המחודש וכתנועה שמבקשת לנרמל את היהודים באמצעות התיישבותם בטריטוריה ההיסטורית שלהם.

המטלה: (א) ציינו שלושה (3) ערכים העומדים מאחורי כל אחת מהעמדות הללו?

(ב) מה דעתכם בנידון?

.....1

.....2

.....3

3. הנושא: "ברית שלום" ומדינה דו-לאומית

"ברית שלום" הייתה תנועה יהודית שהוקמה בשנת 1925 על ידי קבוצת אינטלקטואלים יהודיים, וביקשה ליצור דו-קיום בין יהודים לערבים, באמצעות ויתור על הזכות להקמת בית לאומי ליהודים בארץ ישראל, כפי שנוסחה בהצהרת בלפור. תנועה זו דגלה בהקמת אוטונומיה דו-לאומית תחת המשטר של המנדט הבריטי, שבו ייהנו הערבים והיהודים משוויון זכויות מלא, פוליטי ואזרחי.

המטלה: ענו על השאלות הבאות:

- (א) מהם הערכים שהחזיקו אנשי ברית שלום?
- (ב) מהם הערכים שהחזיקו מתנגדיהם?
- (ג) מה הרווח ומה ההפסד באימוץ עמדה כזאת?
- (ד) האם עמדת "ברית שלום" נראה לך ברת-ביצוע או אוטופיה?

4. הנושא: מלחמת 48

המלחמה שהתקיימה באזור בשנת 1948 קרויה על-יד הישראלים בשם: מלחמת העצמאות או מלחמת השחרור או מלחמת הקוממיות; ואילו הפלסטינים קוראים לה: הנכבה (האסון) מכיוון שכ- 700.000 פלסטינים הפכו לפליטים וכ- 418 כפרים נהרסו.

המטלה: ענו על השאלות הבאות:

- (א) האם, לדעתכם, יש מקום במערכת החינוך של מדינת ישראל להציג ולהתייחס לשני הסיפורים, לשתי הפרספקטיבות?
- (ב) האם הצגת הסיפור הפלסטיני אינו יכול להתפרש כפגיעה באופיו היהודי של המדינה?

פרק שישי: ביטויי הזיקה למדינה ולעם היהודי

באמצעות המטלות הבאות עליכם להציג את דעותיכם בנוגע למדינה, לחברה ולעם היהודי.

הבחינה אינה בודקת את דעותיכם האישית, אלא הרציונל ורמה ההנמקה של התשובה.

בחרו רק שתי (2) מטלות מתוך הארבע (4) המוצגות (כל מטלה – 10 נקודות)

1. הנושא: טקס יום עצמאות

בבית ספרכם מבקשים להפיג רוח חדשה בטקס יום העצמאות.

המטלה: נסו לתכנן טקס אשר מבוסס על השקפותיכם ובו ארבעה (4) מרכיבים. למשל: איזה שיר

הייתם משמעים ומדוע? איזה סיפור הייתם מספרים ולמה?

כתבו מהו הרציונל אשר הנחה אתכם בבניית הטקס.

2. הנושא: מלחמת ששת הימים/ מיתוסים

במלאת 40 שנה למלחמת ששת הימים הסיסמא שליווה את אחד הסרטים שהוקרנו בטלוויזיה

הייתה: *"מה הפסדנו בניצחון הגדול מכולם?"*

המטלה: ענו על השאלות הבאות:

(א) האם לערכתכם יש מקום לערער ולפקפק על הזיכרון הלאומי שהתגבש במשך שנים בחברה

הישראלית?

(ב) האם אתם מכירים בצורך לנפץ מיתוסים שהם מקור של גאווה ישראלית ויהודית?

3. הנושא: חנוכה ומרד המכבים; בין זיכרון קולקטיבי, מיתוס והיסטוריה.

ההיסטוריון בצלאל בר-כוכבא טוען שהניצחונות של יהודה המכבי מול הצבאות הסלווקים נבעו

משיקולים צבאיים ממשיים ולא מגבורה מיתולוגית עילאית כפי שנטען בסיפור המיתוס של חג

החנוכה. הוא מציין כי מספרם של היהודים היה גדול או דומה לזה של הצבא הסלווקי; שהחיילים

היהודים היו חמושים היטב; שהצבא הסלווקי היה מורכב ממיטב הלוחמים ועוד.

לקראת חג החנוכה התלבטה המורה להיסטוריה בכיתה ט' האם להציג בפני התלמידים את

ממצאי המחקר ההיסטורי בנוגע למרד המכבים, כפי שהוצגו על-ידי בצלאל בר-כוכבא.

המטלה: ענו על השאלות הבאות:

(א) האם תוכלו לשער מה היו התלבטויות של המורה?

(ב) מה דעתכם בנידון?

(ג) מה הייתם ממליצים למורה להיסטוריה לעשות?

4. הנושא: השואה

יצחק נבון, הנשיא החמישי של מדינת ישראל, אמר:

"לכל יהודי, שתי תחנות בחייו:

תחנת בניינים אשוויע

ותחנה סופית, ארץ-ישראל".

המטלה: ענו על השאלה הבאה:

(א) מה הייתם כותבים לנשיא לשעבר ביחס לדבריו?